

RECVIEM PENTRU „DEȘTEAPTĂ-TE, ROMÂNE!...”

Marți, 7 iunie, a fost ultima zi cînd în Republica Moldova a fost intonat ca Imn Național și de Stat *Deșteaptă-te, române!*...; din această zi, printr-o hotărîre a Parlamentului fiind interzis și înlocuit, provizoriu, prin cîteva strofe din *Limba noastră* (versuri de Al. Mateevici, muzică de Al. Cristea).

Această dată, această interdicție, au intrat cu siguranță în anele istoriei noastre cu specificare **de neiertat**.

Bietul Andrei Mureșanu, bieții noștri clasici au ajuns la cinedriul, mai simplu zis – la cheremul unui Senik, unui Diakov și încă alți 74 de agronomi localnici, nomenclaturiști și tehnocrați veniți de pe aiurea. Ca să vedeți, virtuozii agro-tehno-politici din Parlamentul Republicii Moldova se descurcă nu numai în materie de lingvistică, literatură, istorie, dar și în ale muzicii!

Adevărul e că majoritatea lor pricep în cele umanitare la fel ca și în materie de agronomie, industrie, finanțe sau drept. În schimb, una au învățat-o temeinic: tot ce-i românesc trebuie izgonit nemilos din această colonie rusească; trebuie de defaimat, bîrfit, compromis, călcat în picioare. Aceștia ar accepta ca imn al Republicii Moldova chiar și *Doanne, ocrotește-l pe tătucu-țarull*, sau și mai bine – *Internaționala*, numai nu o piesă în care să apară cuvîntul **român!** Ce le pasă lor – chiar dacă știu – că Imnul *Deșteaptă-te, române!*... nu e hatîrul unor deputați „naționaliști”, că pentru acest Imn au optat fruntașii primei noastre deșteptări naționale, de la începutul secolului XX? Că fiind publicat în primul ziar de limbă română din Basarabia subjugată de țarii ruși, ziar numit chiar așa – *Basarabia*, în anul 1906, tocmai după acest act de mare curaj intelectual și patriotic, publicația a fost suspendată. Că, fiind din nou tipărit, în 1917, în ziarul *Cuvînt Moldovenesc*, Imnul „Deșteaptă-te, române!...”, nu altul, a fost intonat la mai toate congresele basarabene (al militarilor, al învățătorilor, al cooperatiștilor etc.) care au pregătit crearea Sfatului Țării și marea Unire din 27 martie 1918. Cu acest Imn unii patrioți basarabeni și-au riscat viața, alții au fost nimiciți de dușmani numai pentru că îl interpretau...

Dar ce mai poți aștepta de la conducerea unui stat care nu asigură marii majorități a populației decît 20 de plîni pentru cele 30 de zile ale

lunii, nu asigură nici măcar recepționarea sticlelor goale care amenință să dărîme balcoanele și așa șubrede ale apartamentelor? Doar Parlamentul acestui stat este plătit cu generozitate să dărîme cît mai nemilos tot ce-a obținut poporul băștinaș în ultimii cinci-șase ani de luptă pentru scuturarea jugului colonial, de redobîndire a valorilor naționale.

Așadar, pe 7 iunie 1994, Imnul Național și de Stat *Deșteaptă-te, române!*..., devenit deja un **memento** cotidian al existenței noastre, a fost bruiat cu brutalitate tipică bolșevică și nu se știe pe cît timp de 76 de membri ai Parlamentului preponderent colhoznic-socialist-interfrontist, ales, vai, tot de noi, astă iarnă. Mătrăguna a dat rod, și am ajuns, iată, să o culegem.

Trebuie de presupus că de la 8 iunie se va produce o reducere bruscă a prețurilor, o majorare șocantă a salariilor, depozitele și teșghelele magazinelor vor fi doldora de mărfuri bune și extraordinar de bune. Transportul va fi aproape gratuit, carburanții vor curge gîrlă, cetățenii Republicii Moldova vor primi nu numai banii ce li-i datorează statul de prin septembrie anul trecut, ci vor ridica și salariile pentru cîteva luni înainte. Doar ne-am debarasa de imnul acela aducător de rele, „Deșteaptă-te, române!...”!

Dar dacă ne mai debarasăm și de **Tricolor** (și acesta, ca și imnul, „al altui stat”)?! Și de glotonimul **Limba Română**? Și de etnonimul **români** (din Republica Moldova)? Și dacă se mai legalizează rusa drept a doua (de fapt, prima) limbă de stat (oficială) în Republica Moldova? Atunci răul va pogori definitiv pe chinutul pămînt al Basarabiei ciopîrțite, dar, posibil, reunită cu Transnistria (dacă va dori Igor Smirnov, firește)!

Azi în Republica Moldova e măcelărit Imnul, mîine, mai știți – toate celelalte simboluri și realități naționale. Iar în scurt timp vine și rîndul nostru, oameni buni! Căci unora li se pare că n-au fost indeajuns **zombificați** (a spune **îndobitociți** – nu-i prea frumos, fiți de acord) în cei 50 de ani de totală ocupație ruso-comunistă, alias sovietică, și ei vor să-și definitiveze satanicul experiment pe seama a 3,5 mln de cobai români, numiți de ei, preferabil, moldoveni. Atît timp cît stăm cu capul plecat sub sabia vrăjmașă, primejdia zombificării, nimicirii noastre, este o groaznică realitate.

Mă gândesc ce sentimente îi încercau la ședința din 7 iunie a Parlamentului Republicii Moldova, la acest rușinos mezz-parlamentar, pe dl Președinte Mircea Snegur, cel declarat **garant** al mântuirii noastre de ocupația străină, de comunism, de încezeală economică și spirituală, și de alte rele? Ce senzații o fi trăit acest om care, pe 27 august 1991, era categoric pentru Imnul *Deșteaptă-te, române!*..., iar peste nici trei ani – categoric împotriva aceluiași Imn?

„Barca pe valuri plutește ușor”?...

Dar ce ne facem cu al nostru cîntec de dor?

(*Glasul Națiunii*, nr. 23 (194), iunie 1994)

DA, SUNTEM VINOVAȚI. DE BUNĂTATEA NOASTRĂ

Trebuie să recunoșc: scrierea acestor rînduri m-a costat grele frămîntări. De fapt, ele au început decum am citit în *Țara* din 19 iunie a.c. despre cele mai noi idei ale aderenților la Partidul Național-Creștin din Moldova – de a se da unei străzi din Chișinău numele lui Ion Antonescu și de a anunța un concurs pentru cel mai izbutit monument al mareșalului, care ar urma să înfrumusezeze capitala basarabeană.

Propunerile P.N.-C. mi s-au părut cel puțin inoportune, dacă e să ne gândim că personalitatea și fapta mareșalului n-au fost încă exhaustiv reevaluate, dacă e să ne mai gândim la reacția nu numai a celor care au pătimit în războiul româno-sovietic (1941–1944) și a urmașilor acestora, dar și a celor care flutură în delir drapelul românofobiei.

Iar reacțiile negative la inițiativele P.N.-C. nu s-au lăsat prea mult așteptate. Gazetele „*Nezavisîmaia Moldova*” și „*Chișiniovskîe Novosti*”, bilunarul evreiesc „*Undzer Kolnas Golos*” au inserat mai multe materiale pe această temă, dintre care menționăm: declarația de protest a trei organizații evreiești din Republică, scrisoarea (și ea de protest) a dlui S. Grinberg, fost deținut în lagăre de concentrare, și pamfletul „*Antanta Anti-Antonescu*”, semnat de dl Alexander Brodsky, – om de aleasă cultură, excelent traducător din Eminescu și din alți poeți români, sincer sprijinitor al aspirațiilor noastre naționale. Lectura lor mi-a lăsat impresii contradictorii...

Nu, n-aș vrea în nici un caz „să-l fac pe rabinul”, să scot la iveală

cine-i drept și cine-i strâmb, ori să învăț pe cineva ce e bine și ce-i rău. Am spus-o și la începutul articolului că mi-a venit greu să-l înșir pe hârtie. Un coleg m-a atenționat fără echivoc: „Să polemizezi cu evreii? Îți aprinzi paie în cap!”. Mă îndoiesc că mi-aș aprinde paie în cap pentru că intru în discuție cu niște intelectuali evrei. Deși, îmi dau perfect seama că una e să polemizezi cu găgăuzii, bunăoară, și cu totul alta – cu evreii. O nu, nu încerc să pun pe cineva mai jos ori mai sus de noi: popoarele sunt, sau cel puțin trebuie să fie egale. Dar evreii, ca nimeni în lume, au trăit Holocaustul, un Holocaust continuu. Și, în pofida catastrofelor fără număr, ca nimeni alții, El și-au păstrat peste veacuri și milenii speranța și ființa, și nimeni mai bine decât El n-au pus temelii și nici n-au ridicat mai mare zidul renașterii naționale și statale. Tocmai de aceea El necesită (căci merită) o atitudine și o abordare aparte.

Și totuși, prea multe și prea contradictorii gânduri, întrebări și nedumeriri mi-a generat lectura materialelor „anti-Antonescu” apărute recent la noi.

...În Declarația Consiliului consultativ interetnic cu ocazia inițiativelor P.N.-C., printre altele, se spune: „Firește, fiecare popor și fiecare partid își aleg singuri eroii...”.

Popoarele, cred eu, nu că-și aleg eroii, ci îi au, atunci cînd îi simt cu atare. Paradoxul constă în aceea că nu întotdeauna eroul unui popor este obligatoriu erou și pentru alt popor. Alexandru Nevski sau Kutuzov sunt eroi naționali ai rușilor, dar pentru estoni, respectiv români, ei nu sunt decît niște călăi. Ceea ce nu înseamnă că noi sau estonienii le-am interzice rușilor să dea numele lui Kutuzov unei artere principale din Moscova (unde feldmareșalul mai are și un ditamai monument ecvestru), sau pe cel al cneazului Alexandru – bulevardului central, unei catedrale și cimitirului municipal din Petersburg. Vom aminti în aceeași ordine de idei că unii eroi ai poporului evreu – de pildă, Ben Gurion, Golda Meit sau rabinul M. Kahane, în viziunea a vreo sută de milioane de arabi, sunt mai curînd niște antieroi. Cu toate acestea, nici măcar palestinienii n-au protestat de ce în Israel numele acestor personalități îl poartă cel mai mare aeroport, bulevarde, piețe etc., de ce li s-au ridicat numeroase însemne comemorative.

Ajunși la capitolul eroi naționali, personalități, subliniez că nici nu încerc să-l prezint aici într-un fel sau altul pe mareșalul I. Antonescu.

S-o facă istoricii, sau istoria. Totuși, am impresia că figura lui controversată nu mai poate fi prezentată azi la fel cum au făcut-o comuniștii, care l-au împușcat după preceptele staliniste. Știu, mai ales din amintirile bătrânilor noștri (pe care am motive nu mai puține să-i cred decât pe dl Grinberg, bunăoară), că mareșalul a fost sincer iubit de mulți români de rînd, care l-au urmat necondiționat peste Prut, peste Nistru, știind bine că merg să-și întregesc țara și să-și apere neamul de urgia bolșevică. Nimic de adăugat aici, cu atât mai mult cu cât în ultimul timp a apărut suficientă literatură de specialitate în care Antonescu apare mai altfel decât în istoriografia comunistă. (A se vedea, printre altele, memoriile șef-rabinului de pe atunci al României, Al. Șafran).

Sincer să fiu, n-aș opta ca la Chișinău să fie str. Ion Antonescu, nici un monument al mareșalului. Cel puțin acum, pînă se vor limpezi definitiv apele – cine și ce prezintă. Deși, zău nu mă pot dumeri – de ce s-a putut ca străzi centrale din Chișinău să fie numite în amintirea unor măcelari bolșevici sau a unor aventurieri kominterniști (Haia Lișîi, bunăoară) și de ce atunci, cînd s-a făcut umilitorul pentru noi botez al acestor microtoponime, nimeni n-a protestat?

În toate materialele despre care vorbeam este amintită o cifră oribilă – 300 de mii de evrei, victime ale mareșalului, legionarilor, altor naționaliști români. Dr. Moses Rosen, șef-rabinul României (acum un an „*Glasul*” a publicat un interviu cu Eminența Sa) operează cu o cifră și mai înspăimîntătoare – 400 de mii de evrei exterminați de români (a se vedea practic fiecă număr al *Revistei culturii mozaic* din București). De fapt, de cele mai multe ori sunt amintite două cifre: „între 300 și 400 de mii”. Este îngrozitor să fi murit de mină de român măcar un singur evreu, dar acest joc sinistru de cifre nu poate să nu te ducă la gîndul că n-a fost totul chiar așa cum este prezentat acum. Oricum, nu voi face vreun comentariu – să le facă, din nou, istoricii (iar cititorilor le propunem, deocamdată, articolul de mai jos, pe care-l refuăm din revista bucureșteană *Expres*). Și totuși, oricît de mult aș vrea, îmi vine greu să cred că dincolo de groaznică statistică (pentru care fiecărui român de bună-credință trebuie să-i plesnească obrazul) transpare și ideea culpabilității noastre, a acuzării, învinuirii continue, peste ani, peste decenii. Oricît de bine î-aș înțelege pe cei care au pățimit poate cel mai mult în istorie, nu pot nicicum înțelege și nici accepta

această concepție, fie ea vehiculată deschis, sau mai pe ocolite. Or, se pare că ideea culpabilității noastre a devenit o obsesie, o modă chiar, în ultimul timp. Că găgăuzii nu-și cunosc bine acum limba – de vină sunt moldovenii. Deși n-am prea auzit de găgăuzi românizați; rusificați – cîți vrei. Că rușii nu-și pot face mendrele în Transnistria și la Tighina – iar e vina noastră. Deși, să tot cauți altă țară, în care veneticii să aibă privilegii mai multe decât în Moldova. Că grecii nu au profesori de limbă maternă, că germanii nu au sediu pentru societatea lor culturală, că azerii nu au aici moschee – de toate suntem noi vinovați.

Or, lăsînd la o parte sloganurile cu „prietenia de nezdruincinat”, se dovedește că avem și noi a reproșa cîte ceva altor popoare. Rușilor, de exemplu, care ne-au sfirtecat în cîteva rînduri țara, nimicindu-ne metodic națiunea – prin deportări, rusificare, îndobitocire ideologică. *Mutati mutandis*, – noi ne facem a uita, bunăoară, că în 1918 deputatul din partea evreilor în Sfatul Țării s-a împotrivit unirii noastre cu Țara, la fel de crîncen ca și aleșii rușilor și găgăuzilor. Noi trecem cu vederea contribuția nefastă zdrobitoare a kominterniștilor neromâni la revinderea noastră rușilor și la instaurarea sîngerosului regim comunist pe pămînturile românești. Facem abstracție de faptul că după ultimul război aproape întreaga generație tînără de evrei din Basarabia s-a înstrăinat de noi, că nu ne-a învățat limba, că a slujit mai ales științei și culturii „sovietice”. Noi nu ne-am plîns nimănui că în ultimele două decenii republica noastră devenise – neoficial – un soi de punct de transbordare a mii și mii de evrei către Pămîntul Făgăduinței (orice s-ar spune, era mai simplu să părăsești imperiul din Chișinău decât din Habarovsk) și că acești pasageri desperați, obiectiv, n-au prea avut treabă cu nevoile și aspirațiile noastre.

Țin să subliniez că sînt categoric împotriva ideii de exclusivitate a poporului meu (cît și a altor), că-mi dau seama: într-o istorie atît de contorsionată ca a noastră am greșit și noi probabil față de alții. Deși, am ferma convingere că cea mai mare vină a poporului meu rezidă cu precădere în omenia, bunătatea și toleranța noastră, vis-à-vis de ALȚII. Și această vină, să fie ea de neiertat?

Ce aș vrea să spun în final? Că poate cel mai întristător e că protestele atît de tranșante în legătură cu propunerile P.N.-C. – niște răscoliri ale unui trecut la fel de dureros și pentru români, și pentru evrei, s-au făcut la unison (nu vreau să cred că au fost sincronizate) cu delirul

antiromănesc al unor ruși și găgăuzi de la noi. Că, din păcate, s-au făcut într-o etapă mai mult decât dramatică, mai mult decât critică în istoria poporului nostru. Parcă nu vedeți Dvs., stimați semnatari ai protestelor anti-Antonescu, că noi trăim anii 587-587 î.e.n., că Nabukodonosorii din Răsărit ne distrug și Palatul, și Templul; că putem rămâne acum doar cu Plângerea, căci Zid noi nu avem?

(„Glasul națiunii”, 26 iunie 1992)

„NOTĂ EXPLICATIVĂ”: MAI MULT DOCUMENTARĂ, MAI PUȚIN SENTIMENTALĂ

Publicarea articolului de mai sus a generat reacții dintre cele mai diferite: de la călduroase aprecieri și chiar elogii – de regulă, de la „ai mei” –, la reproșuri, critici violente, acuzații de tot felul și chiar insulte – cel mai des, de la unii evrei.

Nici laudele, nici învinuirile sau insultele nu mi-au schimbat în vreun fel buna mea atitudine față de evrei. Dar nici față de personalitatea Mareșalului Ion Antonescu.

Și dacă păstrarea unei atitudini corecte, în primul caz, nu necesită comentarii, în cel de-al doilea caz s-ar cuveni, cred, anumite deslușiri, sau, cum am enunțat în titlu: o scurtă „notă explicativă”, mai mult documentară, mai puțin sentimentală.

Am cunoscut mai mulți ostași ai Armatei Române, care se autonumeau nu altfel decât ostași ai Mareșalului Antonescu, unul dintre aceștia fiind chiar tatăl meu, Dumnezeu să-l odihnească în pace. Ca să se înțeleagă cum era văzut Ion Antonescu de ostașii lui, voi cita exemplul tatălui meu. Prin anii '70, erau în mare vogă memoriile mareșalului sovietic Gheorghii Jukov. Un verișor mă rugase să-i fac rost de cele două volume de *Amintiri și reflecții* și mare i-a fost bucuria când i le-am adus, acasă, la țară – se întâmplase aceasta tocmai de hramul satului natal. Tata a arătat interes pentru solidele cărți aduse de mine, dar și față de marea bucurie a verișorului. „Ce știi mătale, nanu Ion!, a exclamat acel verișor, care abia se întorsese plutonier din armata sovietică. Sînt amintirile lui Jukov, cel mai mare mareșal sovietic... Dar ce - sovietic! E cel mai mare mareșal din lume, Jukov!”. După o

pauză, tata i-a zis: „Treaba voastră cu mareșalii voștri... Eu știu un singur Mareșal pe lumea asta: Ion Antonescu”. Datorită vârstei, a prestigiului pe care-l avea printre neamuri, dar, posibil, și din respect excesiv în cazul unei relații de rubedenie apropiată, nimeni nu a îndrăznit să intre în polemică cu tatăl.

Din altă extremă a comunicării mele, mi-a fost dat să aud o abordare cumpătată a personalității și faptei Mareșalului din partea profesorului Raoul Șorban, care a avut ocazia să-l cunoască personal pe Ion Antonescu, tocmai în anii tulburi ai celei de-a doua conflagrații mondiale, inclusiv în legătură cu controversatul subiect al relației *Mareșalul Antonescu – situația evreilor din România* de atunci. L-am întrebat odată – după Decembrie 1989 –, cum se explică acutizarea dămării Mareșalului, cu deosebire, în ultimul timp, în scrierile unor istorici sau publiciști evrei ori dintre cei care beneficiază de burse, stagii, granturi din partea statului evreu sau a unor organizații sioniste și para-sioniste. „Multe se schimbă în lumea asta, contrar așteptărilor noastre... După al Doilea Război Mondial, o stradă centrală din Tel Aviv s-a numit Mareșal Ion Antonescu. Nu se știe încă dacă nu se va reveni, acolo, la această denumire, sau la altă formă de omagiere a Mareșalului...”, mi-a răspuns venerabilul profesor.

Pentru a-mi lămurii unele „date ale problemei”, am citit mai multe materiale despre personalitatea și activitatea Mareșalului, pe care le-am sintetizat în articolul de mai jos. Precizez că la elaborarea articolului și-a dat concursul o foarte simpatică și foarte documentată doamnă – numai imposibilitatea, acum, de a obține acordul ei, mă oprește să-i dau numele aici, așa cum ar merita-o. Mai adaug că articolul era destinat unei solide publicații, de unde însă a fost omis, înainte de tipar, a fost lăsat „pentru vremuri mai bune”. Veni-vor oare acele timpuri? Înclin să cred că vor veni. Măcar și de aceea că, după cum spunea – în legătură cu „fenomenul Antonescu” – dr. Alexander Șafran, fostul șef-rabin al României în anii celui de al Doilea Război Mondial, ulterior șef-rabinul Genevei: „Există două fețe ale lucrurilor, două realități contradictorii...”. Și nimeni nu-și poate asuma dreptul de a reduce totul la o singură abordare, din start negativă, distructivă, nihilistă, oricît de mari ar fi orgoliile și profiturile.

***

Militar și diplomat, personalitate complexă și controversată, dar totuși de excepție în istoria României, Ion Antonescu s-a născut la 2 iunie 1882, la Pitești, județul Argeș, în familia unui ofițer. Arestat după lovitură de stat din 23 august 1944, în baza unui rechizitoriu a fost calificat drept „criminal de război”, și împușcat la 1 iunie 1946, la Jilava.

A urmat cariera militară studiind la Școala fiilor de militari din Craiova și la Școala de Ofițeri de Infanterie și Cavalerie din București (1898–1904). Repartizat la Regimentul 1 Roșiori, își perfecționează pregătirea militară la Școala Superioară de Cavalerie de la Tirgoviște (1904–1906). În 1908 e repartizat la Regimentul 4 Roșiori și avansat la gradul de locotenent.

Între 1911–1913 urmează cursurile Școlii Superioare de Război, pe care o absolveste cu gradul de căpitan brevetat ca ofițer de Stat-Major. Cunoștințele de specialitate acumulate și stilul său tenace de muncă vor fi apreciate cu prilejul participării la campania din 1913, în sudul Dunării, la care a luat parte ca șef al Biroului Operații din Statul-Major al Diviziei 1 Cavalerie, prilej cu care a fost decorat cu *Virtutea Militară de Aur*.

La începutul Primului Război Mondial era șef al Biroului Operații al Statului-Major al Armatei de Nord (16 august 1916) și șeful Secției Operații a Marelui Cartier General (1916–1918), funcție în care a avut o contribuție însemnată la procesul de reorganizare a armatei și la obținerea marilor victorii din vara anului 1917. Ajuns locotenent-colonel, participă la luptele pentru eliberarea întregului teritoriu românesc dintre Carpați și Tisa, întocmind planurile de operații pentru acțiunile militare întreprinse în perioada aprilie-august 1919, încheiate cu înfrângerea forțelor probolșevice ungare, conduse de Bela Kun, și eliberarea Budapestei. Meritele lui vor fi recunoscute de regele Ferdinand prin acordarea celei mai înalte distincții militare românești, Ordinul *Mihai Viteazul*, și avansarea la gradul de colonel (1920).

În anul 1922 urmează un stagiul de perfecționare în armata franceză și un curs de informații la Versailles, după care este numit atașat militar, la Paris (1923), apoi atașat militar la Londra și Bruxelles (1924–1926). Revenit în țară, a fost numit comandant al Regimentului 9 Roșiori din Giurgiu și la conducerea celei mai înalte instituții de învățământ militar

din România: Școala Superioară de Război (1927–1929, 1931–1933), fiind avansat la gradul de general de brigadă (1931). În 1933 este numit, prin Înalt Decret, subșef al Marelui Stat-Major cu însărcinarea de a fi locțiitorul șefului Marelui-Stat Major (nu avea vechimea necesară pentru a fi numit direct șef), funcție pe care o va deține pînă în 1934. În perioada decembrie 1934 – octombrie 1937, a fost la comanda Diviziei a 3-a infanterie cu garnizoana la Pitești, apoi comandant al Comandamentului 4 Teritorial. Avansat general de divizie (1937), a fost numit, prin Decret Regal, ministru al Apărării Naționale în guvernele lui Octavian Goga și Miron Cristea, departament pe care l-a condus pînă la 30 martie 1938, cînd a demisionat. Din cauza conflictelor de opinii pe care le-a avut cu regele Carol al II-lea și a unei apropieri de *Garda de Fier*, este scos din cadrele armatei și i se fixează domiciliu forțat. La 4 septembrie 1940 este rechemat la conducere și numit președinte al Consiliului de Miniștri, fiind avansat la gradul de general de corp de armată, iar după abdicarea regelui Carol al II-lea, în favoarea fiului său Mihai I, este investit „cu depline puteri” pentru conducerea statului român, prerogativele regale rămînînd doar onorifice (primirea ambasadurilor străine și acordarea de decorații). Astfel s-a creat o nouă instituție politică: aceea de conducător al statului investit cu puteri discreționare, asociindu-se la guvernare cu mișcarea *Garda de Fier*, pe care, însă, o înlătură de la putere în ianuarie 1941 – după ce comisese o serie de asasinat incalificabile (1939–1940) și declanșase (21–23 ianuarie 1941) o rebeliune armată, Antonescu o scoate în afara legii. Investit din 1940 cu puteri depline, Mareșalul instaurează, cu acordul Germaniei, dictatura militară. A avut un rol decisiv în apropierea economică și militară a României de Germania, considerînd că alianța cu Reich-ul constituie singura posibilitate a refacerii integrității teritoriale a țării, amputată prin forță militară, violență și dictat de către guvernarea sovietică, unguri și bulgari în 1940. De aceea, participă de partea Axei, la războiul împotriva URSS – pentru eliberarea Basarabiei și a Nordului Bucovinei cu Ținutul Herța, în calitate de comandant al grupului de armată româno-germane „Antonescu”. În proclamația sa din 22 iunie 1941 spunea: „*Mi-am luat azi răspunderea de a smulge prin onoare dreaptă ceea ce ne-a fost cotropit prin umilire și trădare, hotărînd să pornesc lupta sfîntă de redobîndire a drepturilor neamului...*”, adresîndu-se către ostași cu celebrul îndemn: „*Azi a sosit*

ceasul celei mai sfinte lupte – lupta drepturilor strămoșești de totdeauna. Ostași, vă ordon: „Treceți Prutul!”

În ani de cumplit război, în perioada 1941–1943, Mareșalul Antonescu a contribuit (inclusiv cu o soldă bănească) la reclădirea și renovarea interiorului Catedralei „Nașterea Domnului” din Chișinău, asumându-și personal grija pentru bunul mers al lucrărilor de renaștere a acestui măreț lăcaș sfânt și splendid monument arhitectonic, devastat și bombardat de trupele sovietice în retragere, la sfârșitul lunii iunie 1941. În august 1944, este arestat, scos din armată în retragere în 1945 și deținut prizonier în URSS, condamnat la moarte de un tribunal impostor din București (autonumit „al poporului”, dar alcătuit cu precădere din străini, „îndrumați” de Komintern-ul din Moscova). La 31 mai 1946 își scria în testamentul său politic: „**Poporul român n-a cotropit niciodată și n-a atins nici o brazdă fără drept și fără luptă. Las țării tot ce a fost mai bun în guvernarea mea, în afară de crimă**”.

Opera elaborată de Mareșalul Antonescu este formată dintr-un număr foarte mare de documente – legi, ordine, dispozițiuni, discursuri, rapoarte, scrisori – toate vizînd activitatea de conducere corespunzătoare funcțiilor îndeplinite. A elaborat o serie de planuri de campanie în momentele cînd frontierele țării erau în primejdie (*Planul de apărare a Basarabiei*, 1918; *Planul de campanie Bogdan*, 1934 etc.), *Regulamentul Legii de funcționare a Ministerului Apărării Naționale* – document de pionierat pentru timpurile respective. A fost adeptul modernizării armatei române, a aducerii acesteia la standardele internaționale.

Cîteva misiuni: la Belgrad, Constantinopol, Paris (1919), Varșovia (1920) l-au introdus și familiarizat cu lumea diplomatică, acest segment de activitate aducîndu-i prețuirea lui Ion C. Brătianu sau N. Titulescu. A făcut parte din delegațiile române la mai multe conferințe internaționale vizînd confirmarea și afirmarea, în plan internațional, a României întregite, după 1918: Paris (1921), Londra (1924), Geneva (1924, 1933); a participat la unele reuniuni diplomatice importante din acea perioadă.

Ca recunoaștere a meritelor sale a fost distins cu înalte medalii și ordine militare, de război și de pace, atît în Țară, cît și în străinătate: medaliile *Avîntul Țării* și *Virtutea Militară* (1913), Ordinul *Coroana României* (1916), Ordinul *Legiunea de Onoare* (francez), Ordinul

Sf. Stanislas și Ordinul *Sf. Vladimir* (rus, 1917), Ordinul *Steaua României*, Ordinul *Coroana Italiei* și Ordinul *Sf. Ana*, Ordinul *Sf. Mihai și Sf. Gheorghe* (englez, 1918), *Medalia Peleş* (1923), *Medalia Crucea Comemorativă 1916-1918*, cu baretele: „*Ardeal*”, „*Carpați*”, „*Oituz*”, „*1918*”, „*1919*” (1925), Marea Cruce a Ordinului *Coroana Iugoslaviei* (1933), Crucea de Onoare a Ordinului *Casa de Hohenzollern*, Marea Cruce de Merit a Ordinului *Sf. Lazăr al Ierusalimului* (spaniol, 1940), Marea Cruce a Ordinului *Vulturul german de aur*, medaliile *Trecerea Dunării*, *Virtutea Aeronautică*, Marea Cruce a Ordinului *Trandafirul Alb* al Finlandei (1941), Ordinul *Victoria* (englez), Ordinul *Leopold* (belgian), Marele Cordon al Ordinului *Sf. Mauriciu* (italian) ș.a.

În anii regimului totalitar, în România, cu atît mai mult în URSS – RSS Moldovenească, la nivel oficial, numele Mareșalului Ion Antonescu a fost tabuizat sau amintit în contexte exclusiv negative, sumbre, invocîndu-se insistent: ocuparea, alături de alți aliați ai Germaniei, a Transnistriei, Ucrainei, Crimeii și altor teritorii din partea europeană a URSS; deportarea în Transnistria, în lagăre de concentrare, a numeroși evrei și țigani (suspectați de neloialitate față de Statul Român), dintre care mulți au pierit; sacrificarea cîtorva sute de mii de ostași și ofițeri români în războiul împotriva URSS, mai la est de Nistru, dar la care fusese constrîns de Reich să se implice etc. Totuși, în memoria celor mai mulți români, inclusiv din Basarabia și din Nordul Bucovinei ocupate de sovietici, numele, viața, faptele și jertfa Mareșalului Antonescu se asociază, în primul rînd, cu virtuțile sale militare și patriotice, cu dorința și curajul de a reîntregi România ciopîrțită în vara-toamna lui 1940, precum și cu tranșanta sa opțiune anticomunistă.

Încă în anii '70 ai sec. XX, el devine și erou literar (în romanul *Delirul*, de Marin Preda, bunăoară) – contradictoriu, dar nu diabolic, așa cum îl prezintă o anumită categorie de cercetători în unele tipărituri, cărora li se alătură și unii politicieni, publiciști și scriitori angajați. După Decembrie 1989, s-au tipărit zeci de volume documentare și publicistice despre complexa personalitate a lui Ion Antonescu; au apărut mai multe scrieri de-ale sale; s-au instalat plăci comemorative și busturi în locuri legate de viața și martiriul său. Celebrul regizor Sergiu Nicolaescu a realizat filmul *Oglinda*, avîndu-l ca protagonist pe Mareșalul Antonescu, peliculă ce s-a bucurat de un viu, firesc, interes

și de o impresionantă primire din partea spectatorilor. În anii 2000-2003, un grup de cinești de la București au turnat documentarul *Ultimele zile ale Mareșalului Ion Antonescu* (regizor – Sorin Avram), cu utilizarea unui număr imens de documente și participarea unor martori oculari, supraviețuitori ai zbuciumaților ani '30-'40.

În legătură cu primirea României în rândul statelor membre ale UE, apoi și în NATO, s-a produs o bruscă schimbare de optică, de atitudine: busturile, plăcile și alte însemne comemorative consacrate Mareșalului au fost nimicite, în marea lor majoritate; s-a zadărnicit apariția unor monografii și culegeri de documente ce prezentau personalitatea Mareșalului Antonescu, starea de lucruri, extrem de complexă, în care a trăit și a activat. Concomitent, a crescut masiv numărul de articole, studii, manuale pretins istorice și de scriituri publicistice – denigratoare, axate pe scoatrea în evidență exclusiv a aspectelor negative din viața și activitatea Mareșalului Ion Antonescu, adeseori și exacerbarea acestor aspecte, prin „inofensive” falsuri și trucaje.

(2001, 2004)

CE NU SE POATE UITA NICI PESTE 90, NICI PESTE 100 DE ANI

(Simple reflecții jurnalistice pe marginea zilei de 27 Martie 1918)

Activitatea Sfatului Țării – primul parlament autentic al Basarabiei – de scurtă durată, însă de o importanță încă greu estimabilă, a fost tratată și prezentată publicului larg în cele mai diferite moduri, de-a lungul celor 90 de ani care s-au scurs, iată, de la întemeierea lui.

În anii de ocupație sovietică, a fost negată ca atare – fiind considerată ca o „diversiune a imperialiștilor și capitaliștilor” – și pusă la index, iar când se scria sau se vorbea, totuși, despre Sfatul Țării, și mai ales despre votul său decisiv, contextul era obligatoriu negativ, denigrator, deputații fiind catalogați de-a valma ca „trădători”, și votul pentru unirea Basarabiei cu Vechiul Regat – drept un gest de „înalță trădare”! („Trădare” – a cui? – ne întrebăm și noi, pe firul unei abordări tragicomice, à la Ion Luca Caragiale. Dacă a intereselor expansioniste, șovine ale Rusiei, atunci – da, așa a fost, cu precizarea că lepădându-se de „avantajele” jugului imperialist rusesc, majoritatea membrilor

Sfatului Țării au optat pentru supraviețuirea ca etnie și pur omenească a populației majoritare, băștinașe, din Basarabia vîndută mișelește, sacrificată țarilor ale căror poftes nu aveau nici un fel de limite, cum nu aveau nici un dram de omenie față de popoarele încorporate imperiului).

Prin 1988-1991, a început să se scrie și la noi la modul obiectiv despre Sfatul Țării și despre votul din 27 Martie / 9 Aprilie 1918, care au generat „ora astrală a Basarabiei”, după observația istoricilor Anton Moraru și Ion Negrei, autorii unui studiu documentar, avînd ca titlu chiar această metaforă, care oricum conține un mare și incontestabil adevăr. Am menționa, în context, trei solide studii monografice, cu caracter de referință (enciclopedii, dicționare sau îndreptare biografice, și nu numai), de Alexandru Chiriac, Iurie Colesnic și Gheorghe Cojocar. Alte articole și studii, probabil de ordinea sutelor, dacă nu chiar a miilor, au adus diverse precizări și completări; în unele a dominat o firească notă exaltantă, însă oricum ferită de monstruoasele falsuri și bîrfe de mahalagioacă, specifice scrierilor „istorice” ale pretinșilor cercetători sovietici.

După 2001, începe să se impună o abordare „dedublă” a activității Sfatului Țării. Pe de o parte, acest prim parlament al Basarabiei deșteptate este „legal și bun” pînă a vota Unirea cu România, mai exact, – pînă a chema trupe românești ca să stăvilească anarhia și banditismul provocate de ostașii ruși – bolșevizați, dar și cu mentalitate imperială –, precum și pentru a tempera poftesle anexioniste ale Ucrainei. Pe de altă parte, același parlament este „rău, ilegal, trădător” etc. asemenea – atunci cînd se are în vedere activitatea lui legată de aceste evenimente de la începutul anului 1918, magistrale pentru noi. Mai simplu spus, în presa și în istoriografia oficială, de la Chișinău, s-a revenit la abordările vechi – țaristă, sovietică, imperială, șovină, antinațională – a acestei pagini din istoria Basarabiei, ca și a altor pagini, de altfel.

Ar fi inutil, ingrat să ne lansăm în polemici – apologetii tratării țaristo-staliniste a istoriei noastre nici nu merită acest efort. Există însă niște lucruri, niște aspecte incontestabile ale evenimentelor din 1918, care nu pot fi puse în discuție, dar care e bine să fie amintite, repetate, pentru cei ce doresc să aibă o imagine mai limpede asupra faptelor și oamenilor ce au ridicat, la noi, cortina istoriei, în acel an de grație, 1918, și în cele două decenii imediat următoare.

Sfatul Țării a fost ales conform tuturor rigorilor unui sistem democratic, cu precizarea că acest sistem se afla într-o fază incipientă de formare, mai fiind și amenințat continuu de haosul și banditismul agresiv, înarmat pînă în dinți, al haitelor tulburate mintal de doctrina distructivă a bolșevicilor ruși și de elanul naționalist al „fraților ceva mai mici” – al ucrainenilor. Așadar, legitimitatea constituirii și activității ulterioare – pe toată linia – a Sfatului Țării o poate pune la îndoială numai vreun pseudoistoric total angajat, total subordonat intereselor imperiale de ieri și de azi ale Rusiei. Însă asemenea „istorici” ar trebui să pună la îndoială și legitimitatea forurilor care au proclamat independența Ceho-Slovaciei (aceste organisme fiind constituite și activînd un timp dincolo de hotarele viitorului stat al cehilor și slovacilor); ca să nu mai spunem că ei, acești „istorici”, ar trebui s-o înceapă prin a nu recunoaște legitimitatea „puterii sovietice”, a conducerii și a regimului bolșevic, instaurat printr-o lovitură de stat, și afirmat prin violență de tip tătaro-mongol.

Votul din 27 Martie / 9 Aprilie 1918 al Sfatului Țării, prin care s-a decis Unirea Basarabiei cu România, acordat în condiții absolut democratice, nu a fost, nu poate fi anulat de nimeni, așadar, acest vot rămîne valabil și astăzi și încă mult timp înainte. Dacă lucrurile stăteau altfel, atunci erau să voteze pentru Unire 99,99 la sută, cum se întîmpla în Rusia bolșevică, în URSS, apoi și în alte țări ocupate cu forța armelor sau a uneltelor ideologice sovietice. Justețea, dreptatea votului pentru Unirea Basarabiei cu Vechiul Regat a fost dovedită cu prisosință în numai 22 de ani de aflare continuă a pămînturilor dintre Nistru și Prut în cadrul României Mari (1918–1940, acestei perioade adăugîndu-se anii de „revenire”, 1941–1944).

O primă realizare de anvergură, un prim efect major al Unirii din 1918, l-a constituit reforma agrară, datorită căreia au fost împroprietăriți țărani basarabeni – „talpa țării”, majoritatea zdrobitoare a populației din provincie. Astfel, celor mai mulți săteni din Basarabia – indiferent de apartenența lor etnică (moldoveni/români, ucrainenii, bulgari, găgăuzi, țigani ș.a.) – li s-au acordat șanse de a dispune de pămînt, dar și de roadele muncii lor.

Deosebit de impresionante au fost în acea perioadă, interbelică, realizările de ordin cultural. Limba română, limba majorității populației, a locuitorilor băștinași ai Basarabiei, disprețuită și neglijată programatic

de autoritățile ruse de ocupație, a reintrat nu numai în administrație, dar și în școli, în biserici, în activitatea editorială, iar mai tîrziu și în radiofonie. S-au deschis numeroase școli primare, licee, școli normale (de învățători), cămine culturale și biblioteci; o adevărată înflorire a cunoscut presa. Cultul limbii materne, gustul pentru cunoaștere, pentru scris și pentru lectură a fost stimulat din anii de copilărie și adolescență – suficient să amintim de un fenomen pur românesc etalat și în Basarabia: cenaclurile literare și revistele de cultură din licee. Numai datorită acelor două decenii și ceva de aflare a noastră în componența Regatului României, limba română dintre Nistru și Prut a renăscut, s-a revigorat, a înviat „ca viteazul din poveste”, spălîndu-se „de slin și mucegai” (ca să-l parafrazăm pe poetul preot și profet Alexe Mateevici); fără acei ani mai curînd nu vorbeam în prezent decît un jargon românor, riscînd să nu-i înțelegem pînă la capăt pe Eminescu, pe Coșbuc sau Caragiale – ca să ne limităm la trei nume de glorie ale literelor române.

În această ordine de idei, se impune și precizarea că minoritățile etnice nu au fost în nici un fel lezate în drepturi nici la compartimentul dezvoltare spirituală: prin anii '30, la Chișinău și în alte orașe basarabene apăreau mai multe ziare și reviste rusești sau evreiești decît în limba română; principala bibliotecă a Chișinăului – cea numită acum „B.P. Hasdeu” – se numea în perioada interbelică, neoficial, „biblioteca rusească”, avîndu-se în vedere ponderea mare de carte în limba lui Pușkin, Gogol, Dostoievski, Cehov, Tolstoi... (dar și a țarilor, și a satrapilor bolșevici). Tineretul evreu, întrunit în diverse uniuni, asociații, cercuri sioniste, putea alege după bunul său plac limba de studiu: româna, idiș sau ebraica, în condițiile în care în „muma comunismului și a internaționalismului proletar”, în URSS, fuseseră introduse pedepse penale pentru orice apropiere de mișcarea sionistă sau de limba Talmudului. Tinerii găgăuzi, dornici de a studia, beneficiau de burse în Turcia, cei bulgari, germani sau poloni – în patriile lor istorice; rușii sau ucrainenii ce se topeau de dorul baștinei strămoșilor, ori evreii, alți minoritari (însă și unii moldoveni), obsedați de ideile comuniste, cominterniste sau pur și simplu stîngiste, nu erau împiedicați să treacă fraudulos Nistrul, unde, ce-i drept, de regulă, erau secerăți de pistoalele grănicerilor cu stele roșii în frunte.

Încă o impresionantă realizare ce s-a făcut simțită în Basarabia interbelică, dar despre care istoricii sovietici preferau să tacă, la fel

cum tac și istoricii de astăzi, aserviți ideologiei de guvernământ, constă în accesul pe care l-au căpătat atunci bunicii și părinții noștri la valorile democrației de tip european – cu totul alta decât cea specifică autocrației ruse sau comunismului de croială sovietică. Ne referim la niște oportunități precum: dreptul la vot, la libera exprimare, la libera circulație în lumea întreagă, prezumția nevinovăției, serviciile avocatului de care beneficiau chiar și cei care promovau activități vădit antistatale etc., etc.

Numai grație celor 22 plus patru ani am putut evita (da, provizoriu, și totuși!...) foametea organizată, teroarea stalinistă, fizică și psihologică, mai oribilă decât cea din romanele lui Franz Kafka, sau o existență cotidiană într-o atmosferă mai absurdă decât cea din prozele lui George Orwell. În acei ani s-a consolidat demnitatea umană și națională a basarabenilor care nu a putut fi nimicită nici prin dezmembrarea stupidă a Basarabiei de către „dublii eliberatori” sovietici; nici prin deportări, nici prin colonizarea masivă a ținutului cu elemente alogene, de obicei, infectate de virusul șovin, velikorus; nici prin cele mai sălbatice interdicții și presiuni (eliminarea alfabetului latin, stoparea accesului la cartea, la presa românească și la alte valori naționale, lipsirea de dreptul de a merge măcar la cele mai apropiate rude, în dreapta Prutului etc., etc.).

Și, un acord final pentru aceste reflecții gazetărești, prilejuite de apropiata aniversare, a 90-a, de la Unirea Basarabiei cu România. După 27 Martie/9 Aprilie 1918, votul diferit al membrilor Sfatului Țării a fost perceput de autoritățile de la București în mod diferit, dar, oricum, a fost tolerată diversitatea opțiunilor; din câte știm, cei care s-au abținut sau au votat împotriva Unirii nu au fost în nici un fel persecutați. Prin contrast, după ocuparea, de către URSS, a Basarabiei și a Nordului Bucovinei, la 28 iunie 1940 (agresiune de o înefabilă violență, dar numită și acum de unii „eliberare”!), toți cei implicați într-un fel sau altul în activitatea Sfatului Țării de la Chișinău, respectiv, a Consiliului Unirii de la Cernăuți, au avut de suferit: care a fost deportat, care a fost scos din viața publică; au fost exterminați de către „tovarășii sovietici” chiar și unii deputați care au votat categoric împotriva Unirii... Cum ar fi spus marele actor Constantin Tănase, la fel de talentat și în comedie, și în dramă: „*Harășo tovrășie, harășo democrație!*”...

(„BiblioPolis”, nr. 1, 2007)

VLAD POHILĂ POARTĂ O POVARĂ CEVA MAI MARE DECÂT EL – GRIJA LIMBII ROMÂNE

O schiță de portret... Vlad Pohilă? Un bărbat cu totul deosebit...

Cum să ni-l închipuim, exprimându-ne în termeni simpli, pe Vlad Pohilă? Îl știm de om onest, curajos, muncitor, sincer, înțelept, sfătos și patriot irecuzabil...

Îl mai cunoaștem ca personaj veșnic grăbit, veșnic ocupat, ciufulit, cu o geantă enormă, plină cu texte, reviste sau cărți, și totdeauna bine dispus. Chiar dacă fumează și bea cafele pe rupte, cenușul și negrul nu sunt culorile lui. Este omul care emană lumină acolo unde apare. Are imunitate sporită la maladia numită egoism și la virusul invidiei.

Numele lui Vlad Pohilă trezește reacții multe și toate pozitive: simpatie, curiozitate, afecțiune, apreciere, admirație, grațitudine...

Destinul a urzit ca de la sfârșitul mileniului II să mergem în aceeași direcție. De prin anii '90 am fost prezentă în viața lui profesională, care este și personală, deși îl cunosc de foarte mult timp, de prin anii '70.

Format într-un regim totalitar, ostil ființei lui, a știut să învețe din tot ce i se întâmplă. Și nu puține i s-au întâmplat. A cunoscut sisteme sociale și politice, instituții de stat și private... A întâmpinat greutăți, poate chiar prea multe... Cu toate acestea, n-a avut niciodată momente în care să nu întrevadă vreo speranță sau lumină.

Sunt oameni care dau în viața lor doar un examen. Vlad a susținut examene multe, grele, și totdeauna le-a trecut cu bine. L-au încercat deziluzii, dezamăgiri, a fost escrocat, tras pe sfoară, dus cu zăhărelul, dar toate acestea nu l-au înfrânt. L-au ajutat amabilitatea care-l caracterizează, dragostea lui aparte față de surorile sale, de rudele sale, părinții săi, profesorii săi... de noi, oamenii...

L-au ajutat și lecturile. *Cheia ieșirii* [Culianu] lui Vlad Pohilă în afara contextului și chiar în afara timpului a fost și este lectura. Citea și citește și acum cu satisfacție tot ce vede în față – text tipărit, text scris de mână, ziar, revistă, carte, album, pliant... Dar ca să răzbată și să rămână integru nu era de-ajuns doar lectura, mai era nevoie de cultură și de morală, iar Vlad le avea și le are pe ambele.

L-au ajutat să evadeze din context și limbile pe care le învață și le practică. „*Limbile – recunoaște el – mi-au deschis niște ferestre largi*

spre alte lumi, posibilități fantastice pe atunci". Cunoașterea limbilor i-a oferit oportunități pe care le-a valorificat – documentări, traduceri, drumuri, locuri, oameni – care l-au îmbogățit, instruit, perfecționat. Dar nu pretinde că ar fi perfect, deși aspiră la desăvârșire.

Este Vlad un om fericit? Cred că da. Se bucură de rezultatele altuia, laudă succesele altora, chiar străini, mai ales tineri. Parcă-l aud: „Măi, ce copii fascinanți, deștepți, originali!...” – când descoperă vreun articol scris de un licean, de un student. Este fericit pentru că nu a făcut rău nimănui – se ghidează, cred, de preceptul formulat de Dostoievski (un scriitor apreciat, preferat de Vlad): „*Oricine are dreptul la fericire dar nimeni nu are dreptul s-o întemeieze pe nenorocirea altuia, pe batjocorirea sau nedreptățirea altuia*". Poate pentru că a mai și fost nedreptățit. A fost nedreptățit pentru că a fost prea bun, pentru că nu poate spune nu, pentru că nu poate să refuze... Totdeauna vorbește respectuos despre oponenți și chiar despre adversari, este tolerant cu toți, acesta fiind semnul de noblete care-l caracterizează pe Vlad Pohilă...

Scrie la fel, respectuos, scrie liber, ce vrea și cum vrea. „*Libertatea scrisului implică libertatea cetățeanului. Să scrii înseamnă să voiești într-un fel libertatea*” [J.P. Sartre]. Vlad o are, a recunoscut, o vedem și o simțim în articolele sale. Suficient să amintim doar două dintre ele, mai recente: „*Să ne apropiem de Eminescu mereu, cu dragoste, dar și cu recunoștința pe care le merită...*”, „*Și totuși, limba română...*”.

Mirabeau spunea: „*Orice om curajos devine un om public în zilele de urgie*”. Suntem într-un timp nefast, când se pune la îndoială limba pe care o vorbim, independența țării în care trăim, destinul și viitorul ei, când oamenii politici se hărțuiesc între ei – dar Vlad Pohilă scrie. Scrie pentru ca în această gâlceavă politică să nu fie date uitării lucrurile fundamentale pe care el le numește – Eminescu, Limbă, Națiune, Țară.

Viața este hotărâtor legată de verbul *a face*, spunea N. Steinhardt. Verbul *a fi* este variabila lui *a face*. „Pe veșnicul *a fi* ni-l clădim singuri. Picătură cu picătură, zi de zi, clipă de clipă, acțiune după acțiune, gest după gest...” [tot N. Steinhardt]. Pentru a nuanța, în această schiță de portret, cine este Vlad Pohilă, ne bazăm pe ceea ce a făcut și face el.

Când este vorba de ceea ce face, Vlad este întruchiparea onestității. „*Mă încercă o anumită jenă când cineva mă prezintă ca scriitor; sunt, mai curând om al scrisului*” spune el. Noi adăugăm: om al cărții, om al culturii, om al cuvântului.

Reciteam nu demult *Procesul* de Kafka și mă gândeam la Vlad –

fiecărui om i se delegă o sarcină. Sarcina lui Vlad este să învețe pe alții limba corectă, să lectureze, să redacteze permanent, astfel stând la straja limbii, frumoasei limbi române, s-o apere pentru că o știe mai bine decât noi toți, s-o promoveze, s-o îmbunătățească... „*Taina existenței umane, cum bine spunea Dostoievski, nu constă în a trăi, ci în a ști pentru ce trăiești*”.

Un capitol aparte este relația Vlad Pohilă – Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”.

Suntem norocoși să-l avem pe Vlad redactor-șef al publicației noastre, *BiblioPolis*, care dintr-un buletin de specialitate a crescut la o revistă de cultură recunoscută în țară și străinătate. Meritul lui Vlad este de a aduna în jurul revistei *BiblioPolis* oameni de cultură, de a menține calitativă, interesantă, diversă și solicitată. Alături de acest avantaj, noi, toți cei de la BM, avem sprijin, îndemn, pildă, să scriem, să împărtășim lumii preocupările noastre. Nu obosește să învețe pe alții, nu obosește să-i îndemne să scrie, să-i ajute să scrie, să-i felicite și să-i laude pentru că au scris. Niciodată nu dă avansuri gratuite, iar dacă o face, atunci pentru a încuraja. Câți bibliotecari au îndrăznit să scrie? Câți bibliotecari au scris bine? Aproape toți. Și iarăși este meritul lui Vlad.

Exemplu pentru noi este capacitatea lui de muncă. Îmi amintesc vara trecută, o vară toridă, zăpușitoare, care ne sufoca, dar noi, cu Vlad, munceam pe rupe la publicațiile consacrate aniversării BM. Efortul a fost răsplătit cu Marele Premiu Național pentru cele mai bune lucrări de specialitate.

Absența lui Vlad am simțit-o în iarnă, când s-a îmbolnăvit... atunci am realizat ce volum de muncă duce Vlad pe umerii săi – practic fără Vlad suntem ca și fără oxigen. Acum nu ne imaginăm Biblioteca Municipală fără Vlad. Cred că nimeni din cei 364 de bibliotecari nu concep activitatea BM fără contribuțiile lui.

Am întâlnit undeva, tot prin cărți și lecturi fugare, că „oamenii târâsc o nedorită greutate – povara gândurilor și a vorbelor nerostite despre semenii lor”. Oamenii anevoie vorbesc de bine despre alții. Însă nu la Vlad Pohilă se referă aceste cuvinte... Mai ales când oamenii sunt de calitate, de seamă, mai ales când sunt colegii lui de breaslă, de muncă, de idei... Scrie și se bucură că i-a pus în evidență, le-a făcut publice succesele, le-a adăugat valoare... În aceasta constă marea „viciu” – noblețea lui Vlad Pohilă.

Generația mea, spune Vlad, este una deosebită, una de excepție, „dovadă fiind faptul cum s-au manifestat colegii mei ulterior...”. Pentru el toți oamenii sunt de excepție. Scrie cu respect, cu drag de om, dar și cu drag de ceea ce face și ceea ce prezintă omul. Câteva exemple avem și în culegerea de față: Eugen Doga (*Schiță de portret al artistului pe culmile gloriei*); Mihai Cimpoi (*Academicianul care nu roșește pentru că este așa*); Ion Stoica (*O viață dăruită exemplar bibliotecii și cărții*); Alexe Rău (*El crede într-un Dumnezeu al bibliologiei*); Anatol Petrencu (*Cu demnitate, devotament și competență în serviciul zeiței Clio*); publicistul C. Tănase (*Legenda Constantin Tănase*); Ninela Caranfil (*Măiastră a cuvântului rostit, îndrăgostită de cuvântul scris*); Vasile Șoimaru (*Ochi de șoim*); Marcel Dinu (*Omniprezența unui Om absent, aici*), etc.

Vlad scoate în evidență în eseurile sale personalitățile care construiesc imaginea Chișinăului, promovează cultura, istoria sau își fac excelent meseria...

Valorifică și actualizează aportul unor personalități marcante din trecutul Chișinăului, ca: Maria Cebotari (*Cea mai mare Marie a muzicii lirice românești*); sau personalități notorii ale Neamului, ca Nichita Stănescu (*Perpetua venire a lui Nichita Stănescu la noi*); Nicolae Iorga (*Ucis, dar neînvinș în cetatea Dreptății noastre*); N. Georgescu-Tistu („Ca un vrej de lumină, de după viața cărților...”); Raoul Șorban (*Am avut norocul să-l cunosc*); sau personalități ale culturii mondiale ca: Feodor Dostoievski, Albert Camus și atâția alții!

Totdeauna l-am admirat pentru talentul său de a intitula eseurile, articolele: fiecare conține chintesența personalităților, evenimentelor sau stărilor pe care le descrie. Argument este și acel capitol al volumului de față, constituit din editorialele lui Vlad Pohilă din ultimii cinci ani de existență a revistei BiblioPolis, care au niște teme fundamentale, precum cartea, lectura, biblioteca: *Cartea, o magnifică lucrare a spiritului Divin; Orice anotimp este bun pentru lecturi; Cititorul se formează. Cel mai mult, totuși, la bibliotecă. Cel mai bun cadou oriunde și oricând – cartea; Biblioteca între tradiție și modernitate; Greu estimabila valoare a instituțiilor de cultură; „Mii de minți și inimi trăiesc lângă tine”, Biblioteca Municipală...; Arta de vorbi cititorilor; Arta de scrie pentru cititori*, etc.

Compartimentul deschizător al volumului cuprinde scrieri care abordează aspecte fundamentale ale noastre, ale basarabenilor: *Să ne*

apropiem de Eminescu mereu, cu dragoste, dar și cu recunoștința pe care le merită...; Limba română din R. Moldova, între primejdii și speranțe ș.a.

Capitolul doi include „dorurile geografice” ale lui Vlad Pohilă, care completează primul capitol, prin însemnări de călătorie în mai multe puncte de pe harta românească.

Vlad preferă eseu, recunoscându-l ca cea mai „generoasă și flexibilă specie” [Timpul, 21 martie 2008, p.10], iar volumul de față confirmă această preferință, incluzând cele mai reprezentative eseuri ale sale. Acestea sunt cuprinse în compartimentul despre personalități notorii, apoi în altul despre culturi străine și în ultimul – cu scrieri pe teme istorice.

Verbul *a avea* este alături de *a fi* și *a face*. Vlad Pohilă este omul fără economii dar cu multe cărți, cu multă cultură și cunoaștere. Omul cu mulți prieteni și mulți cititori-simpatizanți. Versetul 20, 35 [Fapte] *Mai fericit este a da decât a lua*, parcă e scris expres pentru Vlad. Trimite din bani proprii puduri de cărți, reviste, ziare prietenilor din toată lumea... Oferă cu aceeași seninitate cu care scrie.

Vlad nu are nevoie de avere – recunoaște că este un ziarist împlinit. Dovadă – și acest mănunchi de superbe eseuri necesare tuturor. Orice articol semnat *Vlad Pohilă*, ajuns la publicul larg, este un succes garantat... La această frumoasă vârstă pe care a apucat-o, putem să spunem că a depășit vremelnicul...

Fiind reprezentant al zodiei Berbecului, Vlad mai are un verb – verbul berbecilor este *a vrea*. Vrea cărți, cărți și texte bune, vrea să se îplinească niște idealuri, vrea ca toată lumea să conștientizeze limba noastră cea română, să nu se uite în jos când trebuie să privească înainte..., vrea, parafrazând titlul unui eseu de-al lui, să dedice totul țării – și dragostea, și dorul, și durerea, și speranța.

„Oamenii de lângă noi sunt asemenea personajelor din cărți, nicidecum invers” [C. Stan, Dead-line, 2003]. Am recurs la atâția autori, la atâtea exemple din cărți deoarece Vlad pentru noi, cei de la BM, este ca un erou din cărți, dintr-o carte bună, un erou săritor la nevoie, ca și pentru toată lumea care-l cunoaște, un erou pozitiv. Este profesorul nostru de română.

Parafrazându-l pe letonul Leons Briedis, îi spunem la cei 55 de ani: *Îți mulțumim frumos că ești așa cum ești, că faci ceea ce faci, Vladule!*

SUMAR

De ce mi-e drag Vlad Pohilă? (*Gr. Vieru*) 5

Și totuși, limba română!...

„Să ne apropiem de Eminescu mereu, cu dragoste,
dar și cu recunoștința pe care le merită...” 8

Și totuși, limba română! 20

Ca o frunză în bătaia vîntoaielor 25

Limba română din R. Moldova, între primejdii și speranțe 29

Diferențieri absurde și păguboase, dar oricum
sortite gropii de gușoi a istoriei 36

Se auzea cîndva la Chișinău un *Cuvînt* românesc... 42

Locuri scumpe sufletului

Cinci puncte de harta românească 50

Un dor numit al Bucovinei Nord 63

Pe urmele maestrului, la Fălticeni 86

Totul pentru... Basarabia: și dragoste, și dor,
și durere, și speranță... 91

Cât-îi Maramureșu', te uimește tăt omu' 102

O *lumină* ce vine din Banatul Sîrbesc 106

Oameni dragi, de ieri și de azi

Am avut norocul să-l cunosc 112

Ucis, dar neînvins în cetatea Dreptății noastre 146

Litanii pentru Mircea Vulcănescu 150

„Ca un vrej de lumină, de după viața cărților...” 156

Coloana fără sfîrșit a spiritualității românești 162

Cea mai mare Marie a muzicii lirice românești 164

Și-a pus traducerile în tipare clasiciste ale frumuseții eterne... .. 167

Lacrimi în ochii preafrumoși ai Sofiei Rotaru 171

Un medic ce a devenit scriitor, un canadian ce a rămas român .. 172

Omniprezența unui Om absent, aici 174

Eugeniu Coșeriu, un lingvist pentru mileniul III 177

„Personificarea gramaticii românești...” 179

O jertfă tulburătoare. În numele Tatălui... 184

Cavaler mereu îndrăgostit de limba română 190

O viață dăruită exemplar bibliotecii și cărții 194

Schiță de portret al artistului pe culmile gloriei 198

Academicianul care nu roșește pentru că este așa 213

El crede într-un Dumnezeu al bibliologiei... 218

Măiastră a cuvîntului rostit, îndrăgostită de cuvîntul scris... 222

Cu demnitate, devotament și competență în serviciul
zeiței Clio 230

Un Taur ce ne îmblînzește leii 232

Legenda Constantin Tănase 235

Ochi de șoim 239

O doamnă, o biografie, o bibliografie – și toate trei
pe nota maximă... 243

Anii se înmulțesc, dar sora noastră cea mai mare
rămîne mereu una... 246

Ce mit frumos, dragostea de carte

Călătorind prin gînduri, suflete și frumusețe 250

Cartea, o magnifică lucrare a spiritului divin 252

Mărțișoare pentru bibliotecare 255

Biblioteca între tradiție și modernitate 259

O categorie specifică de cititori: chișinăuienii 262

Cel mai puternic, mai sigur liant 265

Greu estimabila valoare a instituțiilor de cultură 269

Orice anotimp este bun pentru lecturi 272

Cititorul se formează. Cel mai mult, totuși, la bibliotecă 276

Cel mai bun cadou oriunde și oricînd – cartea 281

Bibliotecile pînă la și după sărbători 286

Reflecții aniversare 290

Arta de a vorbi cititorilor 295

Arta de a scrie pentru cititori 300

„Mii de minți și inimi trăiesc lîngă tine”, Biblioteca
Municipală... 307

Ce mit frumos, dragostea de carte 312

Disecarea cărților**(Consemnări)**

Ultima carte a Mioarei Avram	326
Pledoarie pentru umanizarea chimiei și a științei în ansamblu ...	331
Șansa de a fi sensibil la freamătul din jur	338
Dragoste fără sfârșit pentru plaiurile natale	343
Despre „dificil, dar nu și imposibil”: istorie, teorie, practică	347
Cu drag de Malăieștii din preajma Rîșcanilor	357
Poeți basarabeni acasă la Tîrgoviște	362
Șansă sigură pentru dăinuirea noastră	364
Mai mult decît o bibliografie	369
O surpriză de pe plaiuri vrîncene: revista „Lector”	373

Popoare, destine, culturi

O vorbă caldă despre polonezi	378
O istorie a literaturii polone	381
Nu ar strica să fim nițel georgieni	383
Cînd sîrbul lasă sapa... ..	392
Dualul ex-iugoslav: ieri și azi, posibil și mîine... ..	395
Din Țara Basmelor total fantastice... ..	414
Îngemănarea muzelor la Tabor	418
Impactul benefic al simbiozelor sau Adrian, creatorul polifonic	421
Feodor Dostoievski sau omul fericit prin suferință (1821–1881)	429
<i>Străinul</i> , într-o lume a <i>Ciumei</i> și <i>Căderii</i> : Albert Camus	442

Puțină istorie

Basarabeni în URSS: străini în țară străină	448
„Te uită cum pușcă'n decembrie...”	467
Recviem pentru „Deșteaptă-te, române!...”	472
Da, suntem vinovați. De bunătatea noastră	474
„Notă explicativă”: mai mult documentară, mai puțin sentimentală	478
Ce nu se poate uita nici peste 90, nici peste 100 de ani	484
Vlad Pohilă poartă o povară ceva mai mare decît el – grija limbii române (<i>Lidia Kulikovski</i>)	489